

Lokman Tsui (Hongkong)

Lokman Tsui je spisovatel, zotavující se akademik a amatérský aktivista. Narodil se v Amsterdamu v Nizozemí, doktorát získal na Univerzitě v Pensylvánii ve Spojených státech a po absolutoriu se odstěhoval do Hongkongu, odkud pocházejí jeho rodiče, kde se měl stát vysokoškolským pedagogem.

Roku 2014 se zúčastnil Deštníkového hnutí, roku 2019 demonstrací proti vydávacímu zákonu a roku 2021 z Hongkongu odjel. V současnosti je výzkumným pracovníkem na Univerzitě v Torontu, kde se věnuje výzkumu digitálního autoritářství a transnacionálním represím. Žije v Amsterdamu a píše knihu – osobní historii domova, traumatu a totality.

ukázkou z anglického originálu přeložila Hana Pavelková

(1) Proč Hongkong ještě není mrtvý

22. května, Hongkong. Dneska je to opravdu zlé. Poslední dobou jsme v Hongkongu měli špatných dní hodně. Zlé byly celé měsíce. Zlé bylo všechno.

Už od ledna žijeme s koronavirem. Loni v listopadu policie udělala zátah v našem univerzitním kampusu. Už je to skoro rok, co jsme naposled vyšli do ulic protestovat proti zákonu o vydávání osob do Číny.

Dnes ale Peking v Hongkongu zavedl zákon o „národní bezpečnosti“. Ten jim dává pravomoc zasáhnout proti každému, kdo se jim znelíbí. Kdo je kritizuje. Kdo nesouhlasí, kdo neposlouchá. Nebo zraní jejich city. Oficiálně se má jednat o trestné činy jako: „separatismus, podvracení státní moci, terorismus a zahraniční vměšování.“ Ten seznam se ale časem může rozšířit.

V noci jsem špatně spal. A ráno mi přišlo, že jsem se probudil do noční můry.

Skoro každý, s kým jsem mluvil, neměl slov. „Nevím, co na to říct.“

„Nemůžu ani...“

Nebo jen „...“

Bojovali jsme za svobodu a autonomii. Bojovali jsme za právo zvolit si ty, kteří nám budou vládnout. Vláda, která v Hongkongu přebírá moc, cenzuruje i Prasátko Pepu a Medvídka Pú. Tato strana pravidelně zatýká stoupence feminismu, právníky i intelektuály – a etnické menšiny zavírá do koncentračních táborů.

Proti tomu bojujeme. Proto ztrácíme sebevědomí. Proto jsme poslední zprávy přijali s takovým zoufalstvím. Jsme všichni vyčerpaní. Opravdu vyčerpaní.

Ale aby bylo jasno: Peking dobře ví, že za tohle tvrdě platí – platí tu nejvyšší cenu. A my v Hongkongu jsme je k tomu donutili.

Jsem si docela jistý, že Peking by k tak drastickým opatřením raději nesáhl. Raději by špinavou práci nechali na místní pro-pekingské straně a zmanipulované Legislativní radě Hongkongu. Ale my jsme je donutili zaplatit nejvyšší cenu.

Hannah Arendtová náš učí, že síla spočívá ve společném jednání. Peking nyní jedná sám. To

není projev síly, ale násilí. Nejde o politickou moc – je to politické násilí.

Netvrdím, že jsme vyhráli, nebo že máme důvod k oslavám. Ale odvedli jsme svou práci. Donutili jsme je vydat ze sebe fakt maximum. Celý Hongkongu se dívá. Hang Seng Index se dnes ráno propadl o tisíc bodů. Taiwan se dívá. Spojené státy se dívají. Peking dostal varování – před celým světem.

Co s tím teď? Co s tím můžeme dělat tady v Hongkongu? Co s tím může udělat kdokoli? Říkám si, že teď je čas pečovat hlavně o sebe a lidi kolem nás. Musíme tu ránu přijmout, zvednout se a přežít, abychom zítra mohli znovu bojovat.

Abych citoval slavnou hlášku z Rockyho: „Nejde o to, jak tvrdý dávaš rány, ale o to, jak tvrdý rány vydržíš – a jdeš dál. Kolik toho uneseš, a přesto pokračuješ.“

Peking hlavně nechce, abyste se zvedli. Nechce, abyste bojovali dál. Abyste měli naději. Ale jen blázen by dnes v Hongkongu neztrácel naději.

Tak to vidí americká spisovatelka Rebecca Solnit: „Naděje nespočívá ve víře, že všechno bylo, je, nebo bude v pořádku... Mě zajímá taková naděje, která nám dává široké výhledy a konkrétní možnosti – možnosti, co nás vyzývají a nutí k činu.“

Co znamená jednat? Podle Arendtové jednat znamená začít. Udělat něco překvapivého a nečekaného, co se pak vydá na vlastní cestu – protože to inspiruje ostatní. Protože se přidají další. Protože jednáme společně.

Možná je na čase si připomenout, že Hongkong opravdu umí protestovat, jednat, být tvořivý – a pře kvapivý.

Překvapili jsme vládu, když nás vyšlo do ulic půl milionu protestovat proti původnímu zákonu o národní bezpečnosti v roce 2003.

V létě loňského roku jsme překvapili svět pochodem milionu lidí. A pak znovu, když nás bylo dva miliony. Dokázali jsme zastavit návrh zákona o vydávání.

V jednom z nejkapitalističtějších měst na světě jsme překvapili sami sebe: založili jsme odbory, které nám pomohli se organizovat a chránit se před vládou. Vyplatilo se to – třeba když letos doktoři a zdravotní sestry překvapili vládu a vstoupili do stávkový a požadovali uzavření hranic, aby nás ochránili před koronavirem.

Nechali jsme vyrůst stovky Lennonových zdí – v Hongkongu i po celém světě. Založili jsme prodemokratickou iniciativu Žlutý ekonomický kruh – další inovaci našich protestů. V listopadu 2019 jsme drtivě vyhráli komunální volby.

Odmítáme se nechat zkrotit. Svoboda není nikdy zadarmo. Ale zasloužili jsme si své duše.

Prosím, pečujte o sebe. Máme naději, protože jednáme. Utržíme ránu, vstaneme a žijeme dál, abychom mohli zítra zase bojovat.

(2) Být v exilu znamená zápolit s tím říct „tady“

„S exilem jako slovem je to těžké,“ odpověděl jsem kamarádce, když se mě zeptala, jestli se pokládám za člověka v exilu. Nabádala mě, abych se tak neoznačoval, že žádný exulant nejsem. Mám ale i jiné známé, kteří mě přesvědčují, abych se do Hongkongu nevracel, protože by to pro mě nebylo bezpečné. Upřímně řečeno, nevím, co by se stalo, kdybych se vrátil. Přestěhoval jsem se do Holandska, kde jsem se narodil a žil až do roku 2004, abych psal knihu a byl se svou partnerkou. V ideálním případě bych se do Hongkongu chtěl vrátit, protože ho považuji za svůj domov. Začalo mi docházet, že vzhledem k zhoršující se politické situaci v zemi, kde jsem žil od roku 2010, se tam asi v dohledné době vrátit nebudu moci. Je těžké to přijmout.

Rozhovor s kamarádkou mě přiměl se zamyslet, co to znamená být v exilu. V knize *Exil v globální literatuře a kultuře: Ztráty a nálezy domova* (editoři Asher Milbauer a James Sutton) jsem našel výstižný popis rozdílů mezi exulanty a imigranty: „Mezi exulanty a imigranty jsou výrazné rozdíly. Prvně jmenovaní se ohlížejí zpět, vzpomínají a touží se vrátit domů. Ti druzí se dívají dopředu, sní a přejí si zapadnout. Exulanti jsou hrdí na svůj jazyk a kulturu, často je předávají svým dětem až s jistou dávkou arogance. Imigranti se snaží naučit vše o společnosti, ke které se připojili. Exulanti jsou vždy vykořenění; imigranti silně touží do nové společnosti patřit.“

Došlo mi, že být v exilu není jen o tom, jestli je bezpečné se vrátit domů či ne; jde o citové pouto, strukturu emoce. Být v exilu znamená chtít se vrátit, být ochotný pozastavit život, dokud se nemůžete vrátit, jako kdybyste čekali na přestup na letišti, který má další a další zpoždění, a vy si nejste jisti kdy – nebo jestli vůbec – se ten let domů uskuteční.

Gustavo Pérez Firmat, kubánský spisovatel v exilu ve Spojených Státech, v esejí „Snílci a odsouzenci na doživotí: Exil ukončitelný a nekonečný“ z knihy *Exil v globální literatuře a kultuře* vysvětluje, že existují tři fáze bytí v exilu. První fázi dominuje touha, naděje a dokonce očekávání, že se vrátíme. V této fázi jsme vyhnanci z Hongkongu a nejenže čekáme na návrat, my dokonce očekáváme, že to bude v blízké době.

Firmat dále píše, že s tím, jak se návrat stále více oddaluje, přecházíme do druhé fáze. Pořád ještě doufáme, že se vrátíme, ale začínáme si uvědomovat, že to nebude brzy, a nostalgie sílí. V tomto okamžiku již nejsme vyhnanci z Hongkongu, ale obyvatelé Hongkongu v exilu. Exil již není dočasný status, ale trvalá součást naší identity.

Firmat tvrdí, že třetí fáze nastává, když jste mimo domov už tak dlouho, že i návrat by byl jakýmsi druhem exilu. Vysvětluje, že tato fáze je často spojena s komplikovanými pocity hněvu, odcizení a odstupu. Konec exilu nastává, když jsme schopni říct „tady“.

Když jsem se původně vrátil do Holandska, zakázal jsem si kupovat příliš mnoho knih. Nemyslel jsem si, že tam budu dlouho. Ale knihy miluju. A tak časem začala moje sbírka knih znovu bobtnat. Když to viděla partnerka, navrhla, abychom si pořídili knihovnu. Já ale odmítl. „Kdo ví, jak dlouho tady zůstaneme?“ Čas plynul a my prodloužili nájemní smlouvu na další období. Pak se blížily Vánoce a zeptala se mě, co bych si přál za dárek. „Co třeba knihovnu?“ zeptala se jemně. Tentokrát jsem mlčky přikývnul. Tím chci říct, že proces bytí v exilu a přijetí některých pravd prostě nějaký čas trvá.

Musím připustit, že pořád bojuju s tím říct „tady“. Nevím, jestli chci v Holandsku zůstat dlouhodobě. Myslím, že spíš ne. Vím ale, že nemohu vést přechodný život navěky. Nakonec se budu muset posunout dál. Neznamená to vzdát se naděje na svobodný, spravedlivý a otevřený Hongkong. Ale v určitém okamžiku se musím rozhodnout, kde budu žít – a říct „tady“. Chci si umět představit společnou budoucnost s partnerkou. A to vyžaduje, abychom dokázali říct „tady.“

Stesk po vysněném domově

Mám v hlavě vzpomínku, jak jako teenager sedím o samotě na zemi vedle postele. Právě jsme se vrátili z Hongkongu. Je zima, brzy se stmívá, všude je ticho. Pusto prázdno – jako bych se ocitnul v nějaké laciné verzi hry Antarktika.

Mám zavřené oči, sluchátka, a neustále na discmanu Panasonic poslouchám výběr největších hitů Wong Kita Život bez výčitek. Hongkongsko-tchajwanský zpěvák Wong, známý v angličtině i jako Dave Wang, se stylizuje do role tuláka, pobudy a ztracené duše. Poslouchat jeho hlas je jako si dát panáka singlmalty: je silný, vřelý a pálí. Pouštím si pořád dokola píseň Kdo by mohl znát srdce pobudy a soustředěně naslouchám jeho zpěvu o beznaději osamělce toužícího po lásce: „Prý nemáme doufat v dokonalou lásku, bez ohledu na nekonečnou dálku ji stejně budu hledat dál.“

Když jsem vyrůstal v Holandsku, každý přesun do Hongkongu mi vždy připadal, jako bych prošel nějakým portálem – jako bych vstoupil do světa fantasmie. Něco na způsob Alenka v říši divů nebo Peter Pan nebo novějších děl jako je film japonského autora Hayao Miyazakiho Chlapec a volavka nebo román amerického spisovatele Lva Grossmana Mágové. V těchto příbězích hrdinové utíkají do světa fantasmie, kde je čeká magické dobrodružství, a to skrz skryté dveře nebo tajný portál. Abych se dostal do svého fantastického světa jménem Hongkong, musel jsem nasednout do obrovského plechového hlučného futrálu zvaného letadlo, přežít dvacet hodin na cestě, s mezipřistáními ve Frankfurtu, Dubaji a Bangkoku, než jsem konečně dorazil na místo.

Lepkavý, teplý vzduch se vám nalepí na kůži, hned jak vystoupíte z letadla – a ten pocit jen zvýší dojem, že jste opravdu v jiném světě, cizím a neznámém. Mohl bych mluvit celé hodiny o tom, co pro mě znamenalo navštěvovat a toulat se po mém fantaskním světě. To jídlo – tak vynikající, až mi připadalo, jako by ožilo a mluvilo ke mně. Ty zvuky, pachy, horko, vlhkost. A hory. Ty mě úplně fascinovaly – v nejplacatější zemi na světě, v Holandsku, totiž žádné nejsou. I máma byla v Hongkongu jiná: hodnější, klidnější, obklopena milujícími bratry. V prostředí, kde ji berou, se cítila bezpečně a působila silněji.

Chtěl bych, abychom si uvědomili, jak dezorientovaní se můžeme cítit, když musíme opustit zemi fantasmie a „vrátit se“ do „reálného“ světa. V portálové fantasy sérii Děti osudu americká autorka Seanan McGuire píše o tom, jak nikdo – především rodiče – nevěří dětem, když jim

vypráví o existenci oněch fantastických světů. Po návratu do Holandska jsem byl frustrovaný z toho, že jsem nikomu o svých zážitcích z toho úžasného fantastického světa nemohl vyprávět. Nikoho to nezajímalo, nikdo to nechápal. A já se zoufale chtěl vrátit zpátky.

Když o tom přemýšlím dnes, nejspíš jsem si pořád dokola pouštěl Wong Kita hlavně proto, abych si co nejdéle udržel pocit, že jsem pořád v Hongkongu. Nechtěl jsem si připustit, že cesta skončila.

Kéž by mi někdo z dospělých tehdy vysvětlil, že ne každý má jen jeden domov. Někteří z nás mohou mít víc různých domovů. Pro většinu lidí je domov místo, kde se narodili nebo vyrostli. Můžeme mít ale i jiný domov, tam kde budeme vítáni, nebudeme se muset skrývat, a budeme moct nebojácně a hrdě být sami sebou, být slušní a čestní.

Cena za toto poznání je vysoká, tedy za vědomí, že „když otevřete správné dveře ve správný čas, můžete nakonec skutečně nalézt místo, kam patříte“ – jak píše Seanan McGuire v knize Každé srdce je bránou ze série Děti osudu. Bolest nám může způsobit nejen stesk po bývalé domově, ale i pocit, že nejsme vítáni v místě, které by domovem mělo být. Toto poznání však může i přinášet naději: uvědomíme si, že naděje je „nůž, kterým můžete proříznout základy světa.“

Kéž bych mohl říct mladšímu já: „Mrzí mě, že s tím, co jsi během dospívání prožil, dnes už nemůžeme nic udělat. Ale slibuji ti, že se jednoho dne vrátíme. Uděláme cokoli, abychom našli cestu zpět. Mezitím musíme zůstat zdraví a silní. Musíme se usmířit s tím domovem, ve kterém žijeme teď. Vydrž.“